

Ideák

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 28. szám, 2019. július 12.

Mi a forrása Apollinaire *Kikerics*ek című csodálatos versének? Lehet, hogy a költő kozmikus, isteni magasságokba emelkedett, ott valamilyen kegyelem során megismerte ezt a földöntúli és mégis emberi szöveget, majd a felhők közül visszaereszkedve papírra vetette mindannyiunk ámulatára és örömére? Úgy általában, a költők, írók, festők, szobrászok, zeneszerzők és egyéb komédiások, kőfaragók és balett-táncosok Jákob lajtorjáján rohannak föl a magasabb szférákba, és elméjükbe vésve az ott látottakat – amelyek az etika és az esztétika igaz forrásai – hozzánk visszatérve „égi boldogsággal” fűszerezik gyarló világunkat? Nem teljesen lehetetlen, hogy a művészet, tágabb értelemben a kultúra így működik, csak teljesen valószerűtlen. Ez a fő kifogásom Salamon János *ÉS*-ben publikált írásaival kapcsolatban, főként pedig *A konszenzus esztétikája* című írását illetően (*ÉS*, 2019/27., júl. 5.) „Végül is mindegy, hogy az ember civilizált státuszát (szabadságát, méltóságát) egyedül garantáló racionalitást a történelmi igazságosság (nácizmus), a társadalmi igazságosság (szocializmus) vagy az individuális igazságosság (piacliberalizmus) gyomirtó ideológiája fosztja-e meg organikus környezetétől, a kozmikus, természetes széptől és jótól” – írja Salamon János. Ne vizsgáljuk most részletesen, hogy mely ideológiák mely mértékben fosztottak meg embereket bizonyos dolgoktól; abban talán egyetértünk, hogy a nácizmus embertelensége és népirtása nem vethető össze a „piacliberalizmus” tevékenységével. Aztán: nem hiszem, hogy „az ember civilizált státuszát (szabadságát, méltóságát) egyedül” a racionalitás garantálja; sőt, meggyőződésem, hogy az emberi méltóság szerves része az emberi ösztönök vagy ösztönmaradványok és az érzelmek szabadságának garantálása addig a szintig, míg ez más emberek jogait nem csorbítja (lásd még: Heller Ágnes: *Az ösztönök. Az érzelmek elmélete*, Gondolat, 1978). A legnagyobb gondom „az ember civilizált státuszát” „organikus környezetétől, a kozmikus, természetes széptől és jótól” megfosztó monokulturális agrártermelés és a piacliberalizmus értékelésével kapcsolatos. A pleisztocén végén, vagy tízezer évvel ezelőtt visszahúzódott az eljegesedés, és a fokozatosan melegedő klíma lehetőséget adott a homo sapiensnek, hogy addigi halászó-vadászó-gyűjtögető életmódját fokozatosan monokulturális agrártermelésre váltsa. A növekvő árubőség miatt kialakuló piac és kereskedelem teremtett akkora jólétet, hogy a görögök közt színre léphetett Szókratész, Platón, Arisztotelész és Arkhimédész, és később sem véletlen, hogy Michelangelo, Leonardo vagy Galilei és Torricelli ott és akkor tevékenykedett, ahol és amikor. Éppen a szabadpiac súlypontjának megváltozása és az ebből következő haszon tette lehetővé Franciaország és Anglia felemelkedését és Pascal, Descartes, Newton színrelépését, valamint a francia és skót-angol felvilágosodás kiteljesedését. Agrár-monokultúrák és kereskedelem nélkül nem beszélhetnénk az ember civilizált státuszáról, organikus környezetétől, a kozmikus, természetes szépről és jóról, mert ezek a kifejezések az elmúlt tízezer év, a holocén társadalmi termékei. Az ezt megelőző időkben ezek a kifejezések, objektivációk nem is léteztek. Platón és ideatana is ennek a kornak a terméke. A jó élet kialakításához nem kell „realistának” lenni; itt a kifejezés arra a nézetre utal, hogy valóságosnak és tökéletesnek fogadjuk el a platóni ideákat. Még csak „nominalistának” se kell lennünk; elég megkeresni a szépet és jót itt, a jelenkor világában, mert minden szépet és jót, minden ideát mi teremtettünk. Nélkülünk nem létezne egyik sem.